

OPERABLADET
ASCOLTA

29. årgang
Nr. 2

OKTOBER 2010

Sang på *originals*proget

Sprogcoach lærer sangerne at synge italiensk så det lyder italiensk

I disse år dukker der hele tiden nye udtryk op, især vedrørende IT. Men også inden for opera kommer der nye begreber som fx *coach*, der her betyder manuduktør eller træner. Og går vi et skridt videre, har vi begrebet sprogcoaching, som er træning af fagfolk, som allerede er dygtige til sprog og lever af at synge. Her kommer så en ekspert udefra og optimerer sproget. Nu er sprogcoaching ligefrem sat i system af cand.ling.merc. **Laura Valesin**, som vi har bedt om at fortælle om sin virksomhed Italiensk Sprogcoaching.

Laura Valesin

Af J. Krisand

- Jeg er halvt dansk, halvt italiensk og lever i dag af at kombinere mine to uddannelser og store passioner inden for musik og sprog: jeg er statsautoriseret tolk og translator i italiensk med speciale i fonetik og har dertil en klassisk musikalsk baggrund fra Conservatorio di Musica di Venezia. Jeg har arbejdet som operaagent i kunstneragenturet Tivoli Artist, hvor det, i mit tætte arbejde med sangerne, stod helt klart, at de fleste både mangler og savner sprogfordybelse og udtaleregler.

Det blev startskuddet til min virksomhed. Moderne italiensk er så forskelligt fra opera-italiensk - ligesom Holbergdansk og H.C.Andersen-dansk er helt anderledes fra nutidig dansk. Så der skal altså andre redskaber til for at kunne forstå og gribe dét sprog an, som anvendes i opera. Alene det at forstå sætningsstrukturen

kan være en kunst i sig selv, og hvad angår udtaleformåen, arbejder jeg altid ud fra det internationale fonetiske alfabet, IPA. Med IPA har man et genialt sæt udtaleregler, der kan applikeres på alle sprog. Det tager højde for mange flere nuancer, end det almindelige skriftsprog gør og indikerer med blot et enkelt lydtegn, om en vokal fx er lang eller kort, åben eller lukket, og om der er stød og aspiration.

Det siger sig selv, at dette alfabet er et uvurderligt redskab for klassiske kunstnere, der arbejder med italiensk i deres professionelle karriere. Også for dirigenter og teaterpersonale er lyrisk italiensk et arbejdssprog, og således har jeg efterhånden også fået oversat en del libretti og lavet ord-til-ord-oversættelser (helt aktuelt *Nabucco* og *Turandot*, til Det Kongelige Teater samt *Xerxes* til Den Ny Opera). Netop for at også instruktører, producenter og dirigenter kan

retlede sangerne, som med ord-til-ord-oversættelserne ved præcis, hvor meget energi der ligger i det enkelte ord.

Jeg blev selvstændig for halvandet år siden for at være i stand til primært at hjælpe sangerne, samt for at være med til at højne sprogniveauet i klassisk musik. Vi må ikke negligere, at sangere også er kommunikatører, der formidler følelsesmæssige problemstillinger, som vi alle for det meste kan relatere til. Og det er jo blandt andet de eviggyldige sindsstemninger, der gør opera aktuelt. Så poesien er bestemt vigtig for budskabet i en opera! Og det er der heldigvis mange sangere, ensembler og teatre, der bekræfter, når de booker mig til en italiensk produktion eller tager et individuelt kursus hos mig for enten overordnet at blive styrket i operaitaliensk eller fordi, de har fået et engagement på en udenlandsk scene

(hvor man i øvrigt som regel er langt mere strikse, krævende og forventningsfulde, når det kommer til udtale).

Der findes sproglyde, som er særegne for et bestemt sprog og som ikke umiddelbart kan sammenlignes med ens eget sprog. Vi har fx på dansk det bløde "d", som kan være ret svært at håndtere for udlændinge, når de ikke kan drage paralleller til eget sprog. Det farligste ved sprogindlæring er dog at prøve at finde paralleller i sit modersmål. Man bliver nødt til at acceptere, at det er nye lyde. Fx eksisterer det danske "t" som i "Tivoli" slet ikke på italiensk. Artikulationsstedet ligger et andet sted i munden, og når man først forstår det, bør det være umuligt at forme lyden forkert. Men man kan naturligvis kæmpe med tilvænningen - for i skriften skrives det jo på begge sprog "t". Det kan selv sagt forvirre, og her kommer vi over i noget psykologisk.

Jeg prøver at gøre det let for sangerne med en masse gode eksempler og øvelser, evt. foran spejl for at iagttage artikulationen. Og så præsenterer jeg også altid lydene visuelt, så man både ser, mærker og hører lyden. Man kan næsten tale om at sætte lyd på formler, som var det matematik, så man ret præcist kan angive, om tungespidsen fx skal

støde mod alveolarranden eller mod tænderne for at fremstille eksempelvis et dansk eller et italiensk "t". Det er et meget minutøst arbejde, men til gengæld er det guld værd for den enkelte sanger at investere i sin egen videreuddannelse.

I den nye sæson spiller Det Kgl. Teater fire italienske operaer, hvor jeg er på som sprogcoach: *Nabucco*, *Madame Butterfly*, *La Bohème* og *Turandot*. Typisk begynder jeg med at lytte til hele solistensemblet på en gang. Jeg sidder ligesom alle andre repetitører - pianisten, suffløren osv. - med mit klaverudtog og lytter og noterer mig hver enkelt sangers sproglige udfordringer. Når man som jeg har trænet mit øre til at identificere, hvordan lyde bliver fremstillet, kan jeg forholdsvist hurtigt spotte, hvad der er at arbejde

Peter Lodahl fik før Lucia di Lammermoor på DKT en gang sprogcoaching, så han ligefrem blev sammenlignet med en italiener.

med. Når jeg så har hørt alle sangerne, og gjort mig mine egne noter over, hvad jeg synes, der skal arbejdes med for den enkelte, fortsætter vi med enkeltundervisning, og sluttelig er jeg med til de sidste gennemsyninger på scenen for at korrigere eventuelle resterende "skønhedsfejl".

Det hele handler jo om at få det bedste ud af sangerne; at tiltrække de bedste sangere til danske teatre, sådan at vore dygtige sangere bliver kendt i verden - og omvendt, at internationale stjerner kommer til København, fordi de ved, at niveauet her er højt. Det er både logik, business og kunst.

Hvad med andre sprog - fransk, russisk, tjekkisk? Tager du dig også af dem?

- Nej, jeg ved faktisk ikke, hvordan de andre sprog bliver varetaget. Der er lidt en tendens til at mene, at det er sangernes 'egen hovedpine'. Men sprogcoaching i alle operasprog burde være en fast del af budgetteringen i en opsætning. Det falder naturligvis også tilbage på operahuset, hvis sproget ikke er i orden. Jeg kan nævne et eksempel. På Staatsoper i Berlin hørte jeg *Tosca* og erfarede, at jeg groft sagt ikke hørte ét eneste italiensk ord, men bare en sær grød af lyde. Bagefter opsøgte jeg ledelsen og tilbød mig som

Fatale Manon

Puccinis opera på Den Jyske Opera

Af Poul Einer Hansen

sprogcoach. Det viste sig så, at de rent faktisk benyttede sig af en sprogcoach, men uheldigvis var nærmest hele originalbesætningen den aften blevet syge, og andre sangere, der ikke havde arbejdet lige så indgående med sproget, måtte træde til i sidste øjeblik. Deraf det ringe resultat.

Jeg har i min virksomhed også tænkt på teatergængerne, for der er jo et stort publikum af operaelskere, som holder af at gå til alle mulige foredrag og operagennemgange. Således er det lykkedes mig at få operaitaliensk på skemaet hos AOF i Storkøbenhavn, hvor vi gennemgår sproget i de kendte italienske arier og får en nøgle til libretto-læsning. Jeg har også mindre hold, der kommer hos mig privat for at blive sprogligt klædt på til de aktuelle italienske operaer, der spilles i landet. Og så er det jo altid sjovt at få nogle små anekdoter med om det at arbejde på et teater.

Sprog og musik er i min verden to uadskillelige størrelser, der sammen fuldender det kunstneriske indtryk, og det er en stor glæde og tilfredsstillelse ikke bare at have fundet sin passion, men også at kunne leve af den.

JK

Læs mere om Laura Valesin på www.italiensksprogcoaching.dk

På Den Jyske Opera, der i august fik gedigen succes med Korngolds *Die tote Stadt*, har operachef Giordano Bellincampi til den kommende opsætning af Puccinis første fuldbårne opera *Manon Lescaut* (1893) kridtet hjemmebanen af. Dels er han en erfaren Puccini-dirigent og varetager selv den musikalske ledelse, dels har han samlet et hold med stærkt præg af hans andet hjemland Italien.

Instruktør er den 40-årige Francesco Saponari, der hermed får sin første opgave på dansk grund, mens scenograf Alessandro Ciammarughi bidrog til DJO's opsætning af *Elskovsdrikken* i 2008. Saponari og Ciammarugi vil i *Manon Lescaut* benytte stumfilm som et vigtigt scenografisk element. - Afløser for Bellincampi på podiet er Mario Mottadelli, der har dirigeret flere nyere DJO-forestillinger: *Jægerbruden*, *Rigoletto*, *Elskovsdrikken*.

Ititelpartiet alternerer Inge-la Bramberg og britisk-italiensk-norske Victoria Nava, og med al respekt for den erfarne svenske sopran, der var en fin Elettra i DJO's *Idomeneo* i fjor, er det Nava, som i hvert fald jeg er spændt på. Hun er uddannet på OperaAkademiet i København, deltog i en Birgit Nilsson Verdimasterclass i 2001 i København og sang på samme tid ved en

Giacomo Puccini malet 1893

OV-fest uddrag fra *Madame Butterfly* sammen med Sune Hjerrild. Siden har hun optrådt på flere store scener, blandt dem Covent Garden. Hun bor i dag i Bergen.

Som Manons fortvivlede elsker des Grieux kan man på skift høre maltesiske Valter Borin og den DJO-erfarne australier Dominic Natoli. Som Manons ludomane bror: Jens Bové og Jørn Pedersen; som hendes tilbeder med det undertonerige navn Geronte: Jens Bové og Jesper Brun-Jensen; og som des Grieux' ven Edmondo: Sune Hjerrild.

Manon Lescaut har premiere i Odense Koncerthus 9. okt. Kl. 19:30 og turnerer derefter til og med 3. dec. Således opføres den på Gl. Scene i København 26. og 27. okt. og i Musikhuset Aarhus fem gange i perioden 18. - 27. nov. Varighed: 3 timer inkl. pause. Sprog: italiensk, med danske overtekster.

>